

NAPOVED INTEGRALNE SERIJE:

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja

V čedalje večji meri se soočamo z mnogoterimi, raznolikimi izzivi – od svetovnih do evropskih, slovenskih, lokalnih; od podnebnih sprememb do ekonomskih problemov.

Zato je nujen drugačen pogled na svet okrog nas, nov način razmišljanja in delovanja, preseganje kalupov...

Celosten pogled, ki nam bo pomagal, da elemente, ki jih že imamo, vidimo v novi luči, na drugačen in celosten način povežemo, prepletemo, stkemo – PAMETNO INTEGRIRAMO.

Drobce rešitev, ki bodo dobre za vse, imamo pred seboj, živimo z njimi – tu, v Sloveniji in Evropi.

Ker »nič ni tako praktično kot dobra teorija« (Lewin), predstavljamo NAČELA, po katerih je mogoče oblikovati nov, celosten konceptualen okvir; pravzaprav lahko vodijo do različnih teorij.

In ta načela nas lahko pripeljejo do TEORIJE INTEGRALNEGA RAZVOJA avtorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja.

Praktični primeri njene uporabe z odličnimi praksami (večina iz Slovenije) in novi integralni koncepti bodo sestavljali večino od 100 nadaljevanj v seriji »S pametno integracijo do trajnostnega razvoja«. Objavljali jih bomo v naslednjih nekaj mesecih, praviloma vsak dan od ponedeljka do petka. S pomembnim sporočilom, da je nujno pametno povezati številna prizadevanja in potenciala za trajnostni razvoj v okviru EU.

*Med drugim smo pristop integralnih svetov uporabili pri snovanju novega, trajnostnega modela razvoja za našo državo - poimenovali smo ga Integralna zelena Slovenija. Predstavili smo ga v knjigi **Integral Green Slovenia** (Routledge, 2016), ki smo jo uredili dr. Darja Piciga, prof. Alexander Schieffer in prof. Ronnie Lessem, napisalo pa poleg nas še 42 slovenskih avtorjev. Z Integralno serijo se odzivamo na številne pobude, da bi imeli čimveč gradiv o Integralni zeleni Sloveniji tudi v domačem jeziku.*

In integralna zelena pot lahko prispeva tudi k prihodnosti Evrope.

O vsem tem nas bo v prihodnjih mesecih pisalo več deset avtorjev knjige in drugih integralnih mislecev.

Vse to prvič celostno v slovenskem jeziku in edinstveno v svetovnem merilu.

Prijazno vabljeni k prebiranju, razmišljanju in ustvarjalni uporabi!

Dr. Darja Piciga

ENAJSTI TEDEN

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja – 53. nadaljevanje

9. 5. 2018

53. Zadrugištvo kot alternativa: bolj trajnostno in odporno na krize

V uvodnih prispevkih za socialno, na znanju temelječe gospodarstvo¹ smo opozorili na zgodovinske, duhovne in kulturne potencialne naše dežele in širšega okolja za ta gospodarski pristop ter na sporočila o pomenu zadrug in drugih podjetij socialne ekonomije, izražena na evropski ravni². Podobno kot smo pokazali na primeru Domela - podjetja z notranjim lastništvom in upravljanjem zaposlenih - tudi resolucija Evropskega parlamenta iz leta 2013 ugotavlja, da so se zadruge v kriznih časih izkazale za še odpornejše od številnih tradicionalnih podjetij, tako glede stopnje zaposlenosti kot zaprtja podjetij. Kljub krizi so se zadruge ustanovljale v novih in inovativnih sektorjih. Zakaj je temu tako?

¹ Od zadnje preglednice v dvojnem 49. in 50. nadaljevanju do 52. nadaljevanja [Integralne serije](#).

² [Resolucija Evropskega parlamenta z dne 2. julija 2013 o prispevku zadrug k izhodu iz krize](#).

Kot ugotavlja resolucija, je večja odpornost zlasti posledica združnega modela upravljanja, ki temelji na skupnem lastništvu in demokratični gospodarski udeležbi in nadzoru, organizaciji in vodenju zainteresiranih članov ter predanosti skupnosti³. Za odpornost zadrug je zaslužna tudi značilna metoda akumulacije kapitala, ki je manj odvisna od razvoja finančnih trgov. Povezana je z namenitvijo presežkov:

- za oblikovanje rezervnih skladov, katerih en del je nedeljiv, če je to mogoče, zlasti v obliki sredstev, ki po plačilu neporavnanih dolgov v primerih likvidacije, na splošno krepijo združno gibanje,
- in za doseganje uravnoteženih socialnih in gospodarskih ciljev podjetja ter cilja boljšega poslovanja in dejavnosti.

Ta model zadrugam pomaga zavzeti dolgoročen večgeneracijski pristop in jih vpenja v lokalno gospodarstvo, s čimer prispevajo k lokalnemu trajnostnemu razvoju ter zagotavljajo, da kljub morebitni internacionalizaciji ne selijo svoje proizvodnje.

Posebnost združnega modela upravljanja glede na konvencionalna podjetja je tudi v tem, da morajo zadruge poslovanje zasnovati na podlagi (etičnih) vrednot in načel. Zadruga temeljijo na vrednotah samopomoči, demokratičnosti, samoodgovornosti, samouprave, enakosti, pravičnosti in solidarnosti. Zdrugi člani - v skladu z izročilom prvih ustanoviteljev - verjamejo v etične vrednote poštenosti, odprtosti, družbene odgovornosti in skrbi za druge.

Na tem mestu je smiselno citirati opozorila slovenskega sociologa Franeta Adama in soavtorjev⁴, da v praksi oz. realnem poslovanju zadrug velikokrat prihaja do različnih interpretacij temeljnih sedmih načel združništva. Tako je predvsem odvisno od samih zadrug, na kakšen način in v kolikšni meri ta načela sprejmemo in integriramo v poslovanje. Ključni očitke »tradicionalnim« zadrugam je, da je njihovo družbeno poslanstvo šibko, saj naj bi zasledovale le koristi svojih članov, in da so po načinu upravljanja preveč podobne »konvencionalnim« podjetjem. To problematiko avtorji aplicirajo tudi na združništvo v Sloveniji, ki ima sicer dolgo in bogato zgodovino, vendar pa je zaradi različnih dejavnikov zelo izgubilo na veljavi. Zlasti v času tranzicije je zaradi kapitalskih procesov prišlo do poglobitve konfliktov lastništva in združnih načel. Veliko obstoječih zadrug deluje bolj po načelih »navadnih« gospodarskih služb, kar je tudi posledica postopkov lastninjenja po osamosvojitvi. Zadruga tako v večini ne upoštevajo ključnih načel združništva - skupno lastništvo in vključevanje delavcev v procese odločanja.

V zadnjem desetletju in tudi že prej lahko v Sloveniji spremljamo številna prizadevanja, da bi oživili pristno združništvo, ki ga v svetu pooseblja Mondragon – nekaj smo jih omenili tudi v knjigi ***Integral Green Slovenia***. Tako je v marcu 2012 Slovenski forum socialnega podjetništva⁵ pod vodstvom Tadeja Slapnika organiziral zelo uspešen obisk Zadruga Mondragon v Španiji, ki so se ga udeležili štirje člani foruma in ena članica parlamenta. Ta obisk je vodil do udeležbe Mikela Lezamiza, direktorja za izobraževanje v Mondragonu, na mednarodni združni konferenci Coop2012 oktobra istega leta v Ljubljani⁶. Dogodek je pritegnil veliko pozornosti medijev in ustvaril široko zanimanje za združni model Mondragona.

K naporom za ponovno vzpostavitev originalnega združnega gibanja lahko, poleg domače publicistične dejavnosti⁷, štejejo tudi prevode ključnih del združništva in socialne ekonomije. Omenimo naj samo

³ Mednarodno je uveljavljenih sedem načel združništva: Prostovoljno in odprto članstvo; Demokratično člansko upravljanje; Gospodarska udeležba članov; Avtonomija in neodvisnost; Izobraževanje, usposabljanje in obveščanje; Sodelovanje med zadrugami; Skrb za skupnost. Zadruga se opredeljuje kot samostojno združenje oseb, ki so se prostovoljno združile zaradi uresničevanja skupnih gospodarskih, socialnih in kulturnih potreb in hotenj na podlagi podjetja, ki jim je skupno in ga demokratično upravljajo. (povzeto po: [Izjava Mednarodne združne zveze o združni istovetnosti](#)).

⁴ Adam, F. (ur.): O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški. IRSA, Ljubljana, 2015. Dostopno prek: http://www.institut-irsa.si/images/stories/soc_pod.pdf.

⁵ Danes preoblikovan v Združenje Socialna ekonomija Slovenije: <http://socialnaekonomija.si/>.

⁶ Iz intervjuja ob tem obisku smo citirali v [7. nadaljevanju](#).

⁷ Samo za primer: Kreaktor. Z mladinskimi delavskimi zadrugami do delovnih mest za mlade. Slovenske Konjice, 2015. Dostopno prek:

prevod novejšje knjige **Kapital in past zadolževanja. Zadrugištvo kot alternativa**⁸, ki sta jo napisala Claudia Sanchez Bajo in Bruno Roelants, vrhunska poznavalca zadrugištva, dejavna predvsem na vseevropski ravni. Ob izidu knjige sta avtorja tudi obiskala Slovenijo.

Avtorja v knjigi analizirata poti, ki so pripeljale do pokov najrazličnejših balonov v bogatem zahodnem svetu – finančnega, borznega, hipotekarnega, nepremičninskega, internetnega in še kakšnega balona – in ne moreta mimo ugotovitve, da je izvorni vzrok milijonov izgubljenih delovnih mest in osebnih tragedij po vsem svetu pravzaprav človeški pohlep, zaradi katerega se je razviti Zahod dal zapeljati v past usodnega zadolževanja: ta kruti («kapitalistični») mehanizem kasti bogatašev omogoča nesorazmerno izkoriščanje plemena proizvajalcev, teh pa prav noben družbeni vzvod obstoječega kapitalističnega ustroja ne obvaruje pred zmanjševanjem življenjskega standarda in padanjem v revščino.

Toda avtorja naše nove knjige ponujata izjemno alternativo. To so zadrugi kot nasproten model vzdržnega poslovanja, kjer ni prostora za brutalno kopičenje profita pri maloštevilni eliti in na račun »revnih zaposlenih«. Zadrugi tip podjetništva deluje po najplemenitejših vodilih dobrega gospodarjenja, ki smo jih že omenili. Da to niso prazni ideali, avtorja predstavljata štiri študije primerov (iz Mehike, Francije, Kanade in Španije), v katerih nazorno pokažeta, da se – celo v širšem kontekstu kapitalističnih gospodarstev v teh državah – zadrugi ob smiselnem vodenju in soupravljanju še kako dobro obnesejo: v knjigi obravnavane zadrugi so bistveno bolje preživele svetovno krizo in premagale njene posledice, kot pa smo to občutili drugod po svetu, vključno s Slovenci.

Adam in soavtorji ugotavljajo, da je v Sloveniji v zadnjih letih zabeleženo obujanje idej »pravega« zadrugištva na različnih področjih. Nastalo je nekaj (lokalnih) zadrug, ki jih lahko uvrščamo v (ožji) okvir socialnega podjetništva in delujejo na različnih področjih (samooskrba, sociala, ekologija, turizem, razvoj podeželja). Skupno število zadrug pa se v zadnjih desetih letih le minimalno povečuje.

Ker razvijamo model integralne zelene ekonomije kot socialne inovacije za trajnostni razvoj, ki povezuje in enakovredno obravnava vse razsežnosti trajnostnega razvoja, nas v okviru socialne ekonomije zanimajo predvsem uspešne zadrugi, socialna podjetja in podjetja z lastništvom zaposlenih, ki so tudi okoljsko odgovorna in aktivna na področjih zelenega gospodarstva. Zgoraj citirana resolucija Evropskega parlamenta izpostavlja tudi prispevke zadrug k okoljskim ciljem, zlasti pa poudarja uspešen razvoj energetskih zadrug (na tem področju socialne ekonomije Slovenija zelo zaostaja). Kot je razvidno iz strokovne literature, ima tudi načelo »skrb za širšo skupnost« pri sodobnem zadrugištvu tako družbeno kot okoljsko komponento⁹. Dobre

Slika: Naslovnica knjige *Kapital in past zadolževanja. Zadrugištvo kot alternativa*

http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/ESS_2/z_mladinskimi_zadrugami_do_delovnih_mest_za_mlade.pdf.

⁸ Prevod je izšel januarja 2015 pri založbi Modrijan. Vsebino knjige povzemamo po [predstavitvi na njihovi spletni strani](#).

⁹ [Cooperative Growth for the 21st Century](#), CICOPA, 2013.

prakse združništva in socialnega podjetništva v Sloveniji so bile sistematično predstavljene in analizirane v projektih na področju okolja: »**Slovenija znižuje CO2: dobre prakse**« in »**Spodbujamo zelena delovna mesta**«¹⁰. Med predstavljenimi primeri, od katerih se lahko marsikaj naučimo, najdemo nekaj že poznanih, pa tudi nekatere nove, na primer: Domel iz Železnikov in Gostol-Gopan iz Nove Gorice, Strojni krožek Bled, M Sora, zadruga Ajdna, Dobrina in Konopko, Kulturno ekološko društvo Smetumet.

To raznolikost organizacij socialne ekonomije, ki je značilna tako za Evropo kot v novejšem času tudi za Slovenijo, bomo v naslednjih prispevkih še obravnavali. Seveda z integralne zelene perspektive.

Dr. Darja Piciga

¹⁰ <http://www.slovenija-co2.si/> in <http://www.zelenadelovnamesta.si/>.